

גליון ק"נ - פר' תרומה תשע"ו

מי יודע ומי מכיר ?

[א]

בספה"ק ישמח משה מהרה"ק מאוהל זי"ע (ליקוטי נ"ך, ישעי) כתב בפירוש הכתוב: כי טל אורות טלך [ישעי כו יט] כי התורה הוא טל של תחיה, והנה לדרך רמז יש ט"ל כללים, והיינו אורות שמאיר על איזה דבר חוץ ממנו. והבן. עכ"ל. **מי יודע או שמע מענין זה "לדרך רמז יש ט"ל כללים", והיכן נמצאים בכתובים?**

[נתקבל מהרב יואל וינברגר]

[ב]

בקובץ 'נחלת צבי' (גליון ה' - תמוז תשנ"א, עמ' לד - מ) הבאתם אוסף נפלא מתולדותיו של הרה"ק רבי אהרן קליוונער זי"ע, מתלמידי הבעש"ט הק'. האם ידוע מתי יומא דהילולא שלו, ובאיזו שנה נפטר (לאחרונה נתפרסם שנמצא מצבתו, אבל לא ניתן לקרוא)?

[נתקבל מהרב ש. פ.]

[ג]

בספה"ק חתם סופר עה"ת פרי יתרו (עמ' ק"ג) ד"ה וכל העם רואים את הקולות (שמות כ, טו), כותב בתוה"ד וז"ל: וע"כ כשאמרו רצוננו לראות את מלכנו (פרש"י שמות יט, ט) הראה להם הקולות 'והשמיעם הלפידים' וכו'. ברצוני לברר האם ענין זה של 'השמיעם הלפידים' - שומעין את הנראה מובא במדרשים? ואיה מקורו?

[נתקבל מהרב יוסף וויס]

תשובת המערכת: ברש"י הק' עה"פ הנ"ל וכל העם רואים את הקולות מובא (בשם מכילתא דרשב"י): רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר. עכ"ל. וכ"ה להדיא בפ"י רש"י בברכות (ו, ב.) ובשבת (פח, ב.).

[ד]

בספה"ק 'תורת משה' לחת"ס פר' משפטים (שמות כד, ז) ד"ה 'כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע' (השג' בתו"ד כותב וז"ל: אמנם כן כוונת השתמשות ישראל בזה הי' כמו שפרש"י בחומש שמרוב אמונתם בה' ובטחונם בו הראו רצונם הטוב שיעשו אע"פ שלא שמעו וכו'. עכ"ל. היוכל אחד מהקוראים הנכבדים לומר לי ולציין איה מקום כבודו של רש"י כזה ביחומש?

[נתקבל מהרב יוסף וויס הנ"ל]

[ה]

בספה"ק אמרי נועם (דזיקוב) פרי' ויגש עה"פ הוציאו כל איש מעלי וגו' (בראשית מה, א). כתב: הנה אמרו רז"ל (ב"ר צב, ד) עה"פ וטבוח טבח והכן (שם מג, טז), שהוא הכנת סעודת שבת. נמצא באו לשם ערב שבת, כי אז הוא זמן הכנת הסעודה, וכמש"כ (שמות טז, ה) והיה ביום הששי והכינו. ובבקר תיכף נסעו לדרכם, כמש"כ (בראשית מד, ג) הבוקר אור והאנשים שלחו. וא"כ הסעודה שאכלו עם יוסף היתה סעודה הראשונה של שבת שהוא ליל שבת. ובזה ניחא דברי התרגום עה"פ (מג, טז) כי אתי יאכלו האנשים בצהרים, ומפרש התרגום בשירותא. ועיין ברש"י שם אשר הפי' של צהרים בכ"מ הוא 'טיהרא', רק בכאן הפי' 'שירותא' שהוא סעודה ראשונה. ע"ש היטב ברש"י ז"ל. ולכאורה קשה על מה

ולמה שינה המתרגם את טעמו וכו' אלא ודאי שאכלו סעודה ראשונה של ליל שבת וכו'. ע"ש באמרי נועם.

ולכאורה הדברים תמוהים, שהרי לפי דבריו השבטים נסעו בשב"ק בבוקר, והרי ידוע שהשבטים שמרו שבת, ואיך שלחם יוסף אז?

אמנם מצאתי ב'עץ יוסף' על המדרש רבה (ב"ר צב, ד) שאיתא שם הדא אמרה ששמר יוסף את השבת קודם שלא תנתן. כתב ה'עץ יוסף' שאע"פ שיוסף שמר שבת קודם מתן תורה, מ"מ שלח את אחיו בשבת שחרית כדכתיב הבוקר אור ואנשים שלחו, כיון דאינהו בלאו הכי מעולם לא נזהרו במצות שבת, באשר עדיין לא נצטוו עליה (ועיין ב'עצי חיים' פר' מקץ ד"ה וטבוח טבח וגו' שנתקשה בדברי המדרש ע"ש), ולפ"ז אתי שפיר דברי ה'אמרי נועם' דס"ל כדעת ה'עץ יוסף' שהאחים לא שמרו עדיין שבת.

אך עדיין צ"ע. דאה"נ י"ל כן בדברי התרגום, אבל לא בדברי רש"י. שהרי איתא בחולין (צא, א) מאי דכתיב וטבוח טבח והכן, פרע להם בית השחיטה וכו', וברש"י שם (ד"ה ופרע להן) כתב וז"ל: שלא יאמרו בשר הנחירה אני אוכל, לפי שבני יעקב שומרי מצות היו, דאע"פ שלא נתנה תורה, מקובלין היו מאבותיהם. עכ"ל רש"י, הרי שדעת רש"י הק' שגם שאר האחים שמרו כל מצוות התורה. וצ"ע. (ועיין בספה"ק 'פרשת דרכים' דרך האתרים דרוש ראשון, ובספה"ק 'בני יששכר' מאמרי חודש ניסן, שבת הגדול מאמר ג').

[נתקבל מהרב ברוך הכהן כ"ץ]

הידעת ?

[א]

מובא בספר 'עטרת תפארת' מהרה"ח רבי יהודה אריה תאומים – פרענקיל זצ"ל (לבוב תרע, מערכת צאנז אות מט) כי הרה"ח רבי לוי יצחק כהנא מווישניצא ז"ל בא פ"א להרה"ק בעל 'דברי חיים' מצאנז זי"ע, והי' אז ימים אחדים לפני היא"צ של הרה"ק בעל ארי' דבי עילאי מווישניצא זי"ע, אמר לו הרה"ק מצאנז מה עושה כאן, הלא עוד ימים אחדים הוא היא"צ של הרה"ק מווישניצא זי"ע, ומדוע אינו נוסע לעיר בריגל, בה מנו"כ. של הרה"ק הנ"ל, והשיב לו שהוא כהן וממילא לא יוכל לילך על קברו. אמר לו הרה"ק מצאנז זי"ע, כי ביום היא"צ של הצדיק, מסוגל להיות באותה העיר שגופו הק' טמון שם, אף שאין הולכים על קברו. ע"כ.

[ב]

מנן ה'אמרי חיים' מו"ז/ניץ זי"ע סיפר כמ"פ שזקנו ה'תורת חיים' מקאסוב זי"ע היה פעמים מפרש פסוקים באידיש באמצע תפלתו. בין היתר פירש פעם "הנוני והנצח לחי עולמים – ווי שיין איז דאס, אז מ-איז מנצח דעם חי עולמים" בבחינת צדיק גוזר

לעילוי נשמת

הגה"ח רבי דוד ב"ר חיים גראס זצ"ל
דומ"ץ ארבעים שנה בעיר זענטא
נפטר ה' באדר תרצ"ט * תנצב"ה

והקב"ה מקיים, (מובא בספר 'נזר החיים' – קאסוב עמ' קלא אות יא, ובספר 'שרפי קודש' – אמרי חיים עמ' תמז).

מצאתי מאמר זה בספה"ק 'נועם אלימלך' פר' דברים עה"פ אלה הדברים (מאמר א') שכתב [על המשנה (עירובין פ"ד מ"ג) היוצאין להציל חוזרין למקומן, ובגמ' (שם מה, א) אי' וכלי זיינן בידם] וז"ל: ...הצדיקים היוצאין להציל את ישראל להכניע ולהמתיק הדינים, חוזרין למקומן צריכים לחזור ולעלות למקום שורש הדינים ומוצאם ועיקרם, וכלי זיינן בידם דהיינו בגבורתם צריכים לעלות לשורשם להמתיק אותם במקומם. והשי"ת ב"ה רוצה בזה כדאיתא נצחוני בני, וזהו נעילות בימינך נצח (תהלים טז, יא) ר"ל נעילים הם הגבורות והניצוח כשהצדיק ממתיקם ומביאם למקומן לימין, וזהו 'הנוי והנצח לחי העולמים' ר"ל שיהי' לו לנוי כשמנצחין אותו. עכ"ל הנוע"א.

להרחבת הענין עיין בספה"ק 'ישמח משה' פר' נח (ד"ה באופן אחר) שכתב וז"ל: ...כמו ששמעתי בשם החסיד הקדוש האלקי המפורסם מה"ו אלימלך מליזענסק זצוק"ל, שאמר לפרש מה שיסדו בחרוז ה'אדרת והאמונה', הנוי והנצח לחי העולמים, כי מלך בשר ודם אם מנצחין אותו אין זה תפארתו, אבל הקב"ה יתייש הוא תפארתו ותהלתו שמניח לבניו שינצחוהו כנסת ישראל, וקא חדי ואמר ניצחוני בני, כמאמרם (בב"מ טז, ב) בתנורו של עכנאי, והיינו הנוי והנצח – הוא רק לחי העולמים. ודפח"ח ושי"י. עכ"ל.

ידוע שבעל תורת חיים זי"ע הפליג מאד בקדושת ספה"ק 'נועם אלימלך' (עיין 'אבן שתיה' עמ' מו פ"ה אות ב, ו'אהל אלימלך' אות קצא). כנראה שבאמצע התפילה ציטט רק את המאמר של הנוע"א, בלי להזכיר שם בעל המאמר.

[נתקבל מהרב ברוך הכהן כ"ץ]

[ג]

הרה"ק רבי משה הלוי אב"ד איווניצא זי"ע
מתלמידי הגה"ק רבי יעקב שמשון משפטייווקא זי"ע
מחותנם של
הרה"ק רבי גדליהו מליניץ בעל 'תשואות חן' זי"ע
והרה"ק רבי משולם זי"ע אב"ד איווניצא זי"ע
נלב"ע ביום ו' אדר ראשון תקפ"א,
ומנו"כ בעיה"ק צפת ת"ו

הגאון החסיד המקובל האלקי, בוצינא קדישא רבי משה הלוי אב"ד איווניצא זי"ע, נולד לאביו הרבני התורני רבי אריה לייב הלוי זצ"ל אחי הגה"ק המקובל האלקי רבי יוסף יאסקא הלוי מראוונא זי"ע (מגדולי תלמידי מרן המגיד הק' ממעזריטש זי"ע, בעמ"ח ספה"ק 'יסוד יוסף' בתורת הח"ן ו'לקוטי יוסף' חידושים על הש"ס). בני הרבני התורני המופלא והמפורסם מורנו רבי יצחק הלוי זצ"ל מקאסטאנטין ישן.

העיר איווניצא היא בפלך וואהלין, סמוכה ונראית לעיר זיטאמיר. הידיעות על עיר זו בכלל, ועל רבניה וגדוליה בפרט – אינה ידועה ומפורסמת כלל – אפילו בין כותבי הדורות.

פרטים אחדים מצאנו בקשר לעיר זו: (א) הרה"ק רבי זאב וואלף מזיטאמיר זי"ע בעל 'אור המאיר' שהה בתקופה אחרונה מימי חייו בעיר איווניצא שהוא סמוך ונראה לזיטאמיר, ושם מנו"כ (כתבי ר"י שו"ב אות תתיח). (ב) הגה"ח רבי אברהם יהושע העשיל רויטבלאט זצ"ל (מצאצאי בעל 'דגל מחנה אפרים' נכד הבעש"ט הק' זי"ע) נתמנה בשנת תרנ"ז לרב בעיר איווניצא (ספר 'אהלי שם' פינסק תרע"ב, עמ' 7). (ג) הגה"ח רבי ברוך אויערבאך זצ"ל (מצאצאי מרן הבעש"ט הק' ותלמידו בעל תולדות יעקב יוסף מפולנא זי"ע) אב"ד איווניצא נפטר בשנת תרפ"א ובנו הגה"ח רבי מרדכי זצ"ל מילא מקומו (יש ושארית' מערכת ל"ט דף סא – סב).

ב'פנקס קראסנא' – והוא פנקס שרשמה הרה"ק רבי חיים מקראסנא זי"ע לפני נסיעתו לארץ הקודש, בו נכללו בקשות של 'נחלתנו' – קנב

חסידים ואישים שונים שיתפלל עליהם בארץ הקודש. הנסיעה לא יצאה לפועל, והפנקס נשתמר עד ימינו אלה. (בשנת תשס"א נדפס בספר 'תולדות רבי חיים מקראסנא' בשלימותו ע"י מכון 'שם עולם'). בפנקס הנ"ל (דף ט"ז, ב) מופיע תחת הכותרת של העיר 'איווניצא' השם 'משה בן פייגא' – אבל אין לנו כל הוכחה וראי' שהכוונה הוא על הרה"ק רבי משה מאיווניצא זי"ע שבו אנו עוסקים.

זכה הרה"ק רבי משה הלוי זי"ע להתעסק בקדשים להכין ולסדר לדפוס את כתבי הקודש של דודו – אחי אביו – הרה"ק המקובל רבי יוסף יאסקא הלוי מראוונא זי"ע, כמובא בהקדמה הנפלאה לספריו הק' הנ"ל. בחסדי השי"ת זכינו במכון 'נחלת צבי' להו"ל בשנת תשס"ג את ספרו הק' 'לקוטי יוסף' חידושים על ש"ס הנ"ל, בהדפסה מחודשת ומהודרת בסידור חדש, בצירוף קונטרס 'ואלה תולדות יוסף' הכולל תולדותיו וקורות ימי חייו.

במחיצת הגה"ק משפטייווקא זי"ע

בבואנו לתאר את הקשר בין הרה"ק רבי משה הלוי זי"ע להגה"ק רבי יעקב שמשון משפטייווקא זי"ע, נציין תחילה את הקשר החזק בין דודו של הרה"ק רבי משה הלוי זי"ע, ה"ה הרה"ק רבי יוסף יאסקא הלוי זי"ע הנ"ל להגה"ק רבי יעקב שמשון זי"ע הנ"ל, כמובא בהסכמה הנלהבת שכתב הרה"ק רבי מנחם מענדיל מראוונא זי"ע (מגדולי תלמידי המגיד הק' רבי דוב בער מראוונא מעזריטש זי"ע) לספה"ק 'יסוד יוסף' ו'לקוטי יוסף' הנ"ל, וז"ל: ...אשר נשא עול תורה בנעוריו בחיבור לטהרת הקודש, אשר היה לו חבר יחדיו היו תמים עם כבוד הרב הגאון החסיד מוהר"ר יעקב שמשון אב"ד דק"ק שפטייווקא. עכ"ל. זאת – ועוד יותר, כי בשער הספר 'לקוטי יוסף' (מנקובץ תקס"ג) הנ"ל כתב וז"ל: ... אשר היה לו חבר יחדיו היה תמים, ה"ה כבוד הרב הגאון המפורסם בוצינא קדישא המקובל, נ"י ע"ה פ"ה איש אלקי קדוש יאמר לו, כבוד קדושת שמו מו' יעקב שמשון אב"ד דק"ק שפטייווקא, ולאח"כ היה איתן מושבו בארץ הקדושה תוב"ב וכו', עכ"ל. דבר נדיר הוא להזכיר בשער ספר מי הם חבריו של המחבר זי"ע.

גם – בן אחיו – הרה"ק רבי משה הלוי זי"ע נפשו קשורה בנפש רבו והתאבק בעפר רגליו של הגה"ק רבי יעקב שמשון משפטייווקא זי"ע, כמובא בספר 'חיבת ירושלים' מהרה"ח רבי חיים הלוי הורוביץ זצ"ל (כותב האגרות של הרה"ק רבי מרדכי מקרעמניץ זי"ע, במאמר מבשרת ציון עמ' רט אות ו') שכתב וז"ל: שמעתי מהרה"ג מו"ה משה הלוי אב"ד דק"ק איווניצא, ששאל מהרב הגאון רבי יעקב שמשון אב"ד דק"ק שפטייווקא... ושאל לו במשפט האורים אור עולם ירושלם עיה"ק ת"ו באיזה מקום שוכנת, והשיבו בהר, ושאל אותו הלא כתיב (תהלים קכה, ב) ירושלם הרים סביב לה, שמשמעות הכתוב הוא שירושלם היא בעמק, והרים סביב לו, והשיבו שבאמת ירושלים היא עיקרה בהר, כמ"ש בפר' עקידה (בראשית כב, יד) בהר ה' יראה וכו'. ע"ש באריכות. עוד כתב שם (בספר 'יחבת ירושלים הנ"ל) שהרה"ק רבי משה הלוי זי"ע שאל את רבו הרה"ק משפטייווקא זי"ע הנ"ל, היכן ציון, והשיב לו בדרום, ושאל אותו הלא כתיב (תהלים מח, ג) הר ציון ירכתי צפון וכו' ע"ש באריכות. ביאור בדברי הרה"ק משפטייווקא זי"ע עיין בקובצי 'נחלת צבי' (גליון טז – ניסן תשי"ע עמ' עב – פא, ובגליון יז – תמוז תשי"ע עמ' ע' – עז) מאמרו הנפלא של ידידי הרבני הרה"ג רבי מרדכי גנוט בעל 'לוח דבר בעתו' בשם 'הר ציון ירכתי צפון', שמפרש בטו"ד.

עלייתו לארץ הקודש

אין לנו שום ידיעה על תקופת עליית הרה"ק רבי משה הלוי זי"ע לארץ הקדש לחונן את עפרה, וכמה שנים זכה לישב בה. מהקדמה לספרי 'יסוד יוסף' ו'לקוטי יוסף' הנ"ל, נראה כי בשנת תקס"ג זמן הדפסת הספרים הק' הנ"ל עוד היה בחו"ל. בין כותבי הדורות ורושמי רשימות העולים לארץ הקודש לא נזכר שמו כלל, ואף בין המכתבים שנשלחו מארץ הקודש

לארצות הגולה לא מופיע שמו או חתימתו – והוא פלאי.

פסירתו, וביתו אחריו

הרה"ק רבי משה הלוי זי"ע נתבקש לישיבה של מעלה ביום ו' אדר ראשון תקפ"א, ומנו"כ בבית העלמין העתיק בעיה"ק צפת ת"י, על גבי המערה של הגה"ק רבי אריה לייב מוואלטשיסק זי"ע והרה"ק רבי אברהם דוב מאוריטש בעל בת עין זי"ע והרה"ק רבי דוד שלמה מסורוקא בעל לבושי שרד וערבי נחל זי"ע. ובספר 'חבת ירושלים' הנ"ל (במאמר גולות עליות, עמ' צג) כתב וז"ל: ועל גבי מערת הגאון ז"ל רבי אריה לייב דוואלטשיסק זי"ע הנזכר, הוא מנוחת הגאון החסיד מוהר"ר משה הלוי ז"ל אבדק"ק אובניצא – עכ"ל. בסביבת שנת תש"ך נמצא הקבר ע"י הרה"ח רבי יעקב שלום גפנר ז"ל בעל מפעל 'חלקת מחוקק', אבל במשך השנים אבד מקומו ע"י גידול שיחים וקוצים. בשנת תשס"ג אחר חיפושים רבים שבקשתי, ומצאתי בס"ד הקבר על גג המערה ע"י שיח קטן יחידי הנמצא שם, וצריכים לשום לב כדי להבחין בקטע מצבה שבורה שנשאר עליה נותר רשום, וז"ל: א... ליב הלוי / מאוניצא ששה / אדר ראשון / תקפ"א /

זכה הרה"ק רבי משה הלוי זי"ע והשאיר אחריו לברכה תולדותיו כיוצא בו, לפי אשר מצאנו היה לו בן ובת. [א] בנו הרה"צ רבי אליהו דוב הלוי מ"מ אב"ד איווניצא זצ"ל נשא את בתו של הרה"ק רבי גדליהו מליניץ זי"ע בעל 'תשואות חן' (כ"כ בקוני 'ערך אבות' עמ' ח' הערה ד, נדפס בראש ספר 'תורת אבות' על מסכת אבות, ניו יארק תרפ"ו, ובספר 'שם ושארית' ערך 'ליניץ' עמ' נב. ומה שמצינים שניהם על הרה"ק רבי משה הלוי זי"ע היה מ'תלמידי הבעש"ט' – מסתבר שהלשון לאו דווקא). [ב] בתו הרבנית מרת מרים לאה ע"ה שנשאה לרה"ק רבי צבי מענדיל מהאניפאלי זי"ע בנו הגדול של הרה"ק רבי משולם זי"ש מהאניפאלי זי"ע (כ"כ במגילת יוחסין למשפחת אברבור, וב'שם ושארית' הנ"ל ערך 'אניפאלי' דף ג, ובספר 'מדור לדור'. מאמר מיוחד על הרה"ק רבי צבי מענדיל זי"ע הנ"ל פרסמתי ב'נחלת צבי' (גליון ח' עמ' ל' והלאה) ע"ש.

מאמר מיוחד על הרה"ק רבי משה הלוי מאוניצא זי"ע פרסמתי ב'נחלת צבי' גליון טז – ניסן תש"ע (עמ' נה – סב) באריכות ומשם תדרשנו.

זכותו הגדול והקדוש יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

!! תגובות !!

[א]

הרב יוסף נחמי' הכהן קוואדראט לונדון יצ"ו = בגליון קמט (הידעת אות ג) מובא בשם נפלאות הרבי שבעל דודאים בשדה היה דור י"ד לשל"ה. דבר זה לא יתכן מבחינת סדר השנים בשופ"א. בכלל מקור היחוס הוא מאת הרבי מלובלין, שאמר כן ע"פ רוח קדשו, ויש לברר אם כוונתו היתה במציאות הדברים או שהיה לו כוונת אחרות. לדוגמא אציין, שעל הרה"ק ר' שמשון צוקער אבד"ק זוואלין, חותן הרה"צ רבי הירש'לי טארנער, חותן רבינו הקדוש מצאנז, העיד שהוא נכד הק' הג"ר שמשון אסטרפאליער זצ"ל הי"ד, ובמגילת יוחסין שערך הר"ר אברהמ'לי הירשפרונג לנכד הרה"ק בעל קדושת ציון מבאבוב זצ"ל הי"ד, לא הכניסו בתוך מגלת היוחסין כי אם בין ההערות. כפי הנראה לא נתקבלו דבריו בעניני יחוס ב'פשטות' לגמרי.

דרך אגב, ובעודי מדבר ביחוס מבית הרבי מלובלין, ראה ראיתי בס' בית אבות - רוטנר, שמביא בשם הרב מסעראצק שכתב בקונטרס 'מטה נפתלי', שהרבי מלובלין העיד על הרה"ק מדאמבראווא שהוא מתיחס לבעל סמיכת חכמים, ונפשי שאלתי, אם יש למאן זהו קונטרס 'מטה נפתלי' הנ"ל. לפי חשבוני מצורף הוא לאחד למגילות יוחסין למהר"ל שנדפסו.

[ב]

אדמו"ר מראזלא - ביתר = [א] בגליון קמט (מי יודע אות ה')

נשאלה על שם אבי זקני הרה"ק רמ"ד מדאמבראווא זי"ע, בהסכמה לספה"ק עבודת ישראל חותם שמו הק' מרדכי דוד בהרב הצדיק מו' צבי הירש נבג"מ זצוק"ל מדאמבראווא.

[ב] שם (הידעת אות ב') בענין סגולת מאכלי שבת איתא בתפארת שלמה בפר' יתרו, אי"י רק שבתו יתן ורפא ירפא (שמות כא, יט). עפ"י מ"ש בפי' המשנה במסכ' שבת (יד, ג) כל האוכלין אוכל אדם לרפואה בשבת. פי' מכל המאכלים שהאדם אוכל בשבת, יכול להשיג רפואה כי שורש הרפואה נעשה בש"ק ע"י יחודי העולמות העליונים בכוונת האכילה כל"ח, לכן שבת הוא מלזעוק ורפואה קרובה לבא (שבת יב, ב). וזה גם כן הרמז רק שבתו יתן ע"י קדושת אכילת השבת, ורפא ירפא.

[ג]

הרב שלמה יוסף אובניץ = בגליון קמ"ט (מדור מי יודע אות ד') הכוונה היא לסיפור המובא ב"שבחי הבעש"ט השלם" (הוצאת כהנא-קרליבך - אות קפח).

שם (מדור תגובות אות ה'), על אודות החסיד ר' זכריה שטיין, הוא נזכר ב"נזר החיים" – קוסוב, (עמ' רנח-רס) כחסיד נעלה של מרן התורת חיים זי"ע. עיי"ש הסיפור המופלא עליו.

[ד]

הרב ישראל צבי בויס = הערות אחדות לגליון קמט:

[א] במדור מי יודע (אות ג) מקור למה שאמר הדברי חיים שכל מעשי בראשית עובדים על זיווג איש ואשה. הנה כ"ק אדמו"ר מצאנז קלויזנבורג זי"ע אמר בשם אביו הרה"ק מרדכי זצ"ל שהדברי חיים אמר פעם בליל שמיני עצרת, כל ברואי מעלה ומטה עובדים כדי לעשות שידוך. והנה אף שבוודאי היתה כוונתו בגבהי מרומים, שכל תכלית הבריה הוא לעשות יחוד וזיווג עליון. אמנם גם בפשטות ציינו למ"ש במדרש (בראשית רבה סח, ד) שאמר האי תנא למטרוניא שמאחר ששת ימי בראשית כל עסקו של הקב"ה בעולם הוא לזווג זיווגים, וכן ידוע מ"ש בספר חסידים (סי' תק"ל) שיש לפעמים שהקב"ה מביא עניות על האדם כדי שיצא איזה זיווג, ועוד כתב (בסי' רט"ז, ובסי' שע"ד) שהקב"ה מביא עשירות לאדם כדי שיתחתנו בו. וידוע בעולם בשם ספר חסידים שלפעמים יכול להיות מלחמות של כמה שנים כדי שיצא איזה שידוך. וזה לא מצאתי בספר חסידים, ואולי הכוונה למ"ש בספר חסידים שהתירה התורה יפת תואר במלחמה שאם יהיה מי מישראל שיהיה בעל מום יוכל לישא אותה לאשה.

[ב] שם (אות ד'), במקור העובדא עם הבעש"ט על הרמב"ם, עובדא זו היא בשבחי הבעש"ט, שהבעש"ט ראה רושם עיון אשת איש באחד ממקורביו, "ואמר לו שביום ועש"ק בתפלת המנחה שאז היא עלית נשמה להיכלות עליונים יחקור אח"ז. ויהי בעלית נשמתו עלה להיכל בעלי התוספות ולא מצא שום רושם עון אשר חטא, ואחר זה עלה למעלה להיכל הרמב"ם ושם מצא כתוב רושם החטא על אותו האיש, והענין הוא שהוא קיבל על עצמו פרישה מאשתו ולדעת הרמב"ם הרי הוא כאלו אמר הרי את עלי כאימא (ע"י נדרים פ"ב מ"א) והנודר מאשתו אסור בתכשיטין, והוא היה נצרך מעות להכנסת כלה ולקח תכשיטי אשתו ומשכן אותם ונמצא נהנה ממנו ועבר על נדרו והרי הוא כאלו בא על אשת איש לפי דעת הרמב"ם, וטען הרב עם הרמב"ם ושמעתי ג"כ שקרא להר"ף והרא"ש וטענו עמו ג"כ, אז הודה הרמב"ם לדבריהם וסר הרשימה מאותו האיש ומאז לא נמצא בספר הרמב"ם שום רמז מזה.

והגאון ר' יעקב דוד איראם שליט"א ר"מ בישיבת ויזניץ ביד"א סיפר מה ששמע בשם הגאון רבי ראובן פיינשטיין בן הגאון הנודע רבי משה זצ"ל בעל אגרות משה, שלמד בבחרותו בישיבת לייקווד שבארה"ב, בזמן לימודיו שם היתה קבוצת בחורים מבתים חסידיים שערכו סעודת מלווה מלכה מדי מוצש"ק והיו מספרים סיפורי צדיקים מהבעש"ט ותלמידיו זי"ע"א. במשך

'נחלתנו' - קנ"ג

ימיו ושנותיו, ולעומת זאת שיחה בטלה גורמת לקיצור ימים, ר"ל, כמ"ש **בארחות חיים להרא"ש**, וכן אמרו בשם **האריז"ל** עה"פ (שה"ש ה, ו) נפשי יצאה בדברו, שנפש האדם תלויה בדיבור, ובכל פעם שהוא שח שיחה בטלה יוצא ממנו חלק מהנפש, ומן השמים נקצב עליו מראש מקדם כמה דיבורים ידבר כל ימי חייו, וכשנגמרו כל הדיבורים שנקצבו לו עליו להסתלק מן העולם (בערבי נחל פ' ויקהל האריך בזה וכתב דדוקא בשיחה בטלה הוא כך אבל בתורה הוא להיפוך, שכל מה שהוא מרבה ללמוד תורה בפיו הוא מוסיף חיים).

והנה **רש"י** ז"ל כ' בסו"פ יתרו (שמות כ, כב) לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחללה, שהמזבח מאריך ימיו של אדם והברזל מקצר שנותיו של אדם, ואינו בדין שיונף המקצר על המאריך. ע"ש. ועפ"י מובן, דכיון שסגולת קריאת שמו"ת להאריך ימיו ושנותיו של אדם, ושיחה בטלה גורמת לקצר ר"ל, אינו בדין שישח באמצע קריאת שמו"ת, שלא יונף המקצר, דהיינו שיחה בטלה, על המאריך, היינו קריאת שמו"ת עכ"ד. ודפח"ח.

[ז]

הרב יהודה שווארץ = א. בנוגע לשאלה בגליון קמט (מי יודע אות ד') על אודות הלכה מסויימת שנשמטה מדפוס הרמב"ם. אכתוב את הסיפור כפי ששמעתי מכו"ק האדמו"ר מסאסוב שליט"א כפי ששמעו ממקור נאמן, והכא הוי עובדא וכו', הסיפור מובא כבר לעיל באות ד' באריכות – המערכת.

ב. שם (מדור תגובות אות יג) הביאו את ביאורו של כ"ק **האדמו"ר מליובאוויטש** זי"ע על **'מבצע התפילין'**, הנה כתב **הסמ"ג** (מ"ע ג): "עוד זאת דרשתי להם כי **יותר חפץ הקב"ה באדם רשע שיניח תפילין מאדם צדיק ועיקר תפילין נצטוו להיות זכרון לרשעים ולישורם דרך טובה ויותר הם צריכים זכר וחזק ממותם שגדלו ביראת שמים כל ימיהם**", יעו"ש עוד.

חכם אחד העירני והאיר עיני שזאת היתה תשובתו של כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, אחר שבא אליו אחד וטענתו עליו שהתחיל ב'מבצע תפילין' לאחר אחת המלחמות בארה"ק, שיניחו תפילין לכל עובר ושב, וטען כנגדו כיצד זה אפשר להניח תפילין לפרקי עול וכדו'. והראה לו את דברי **הסמ"ג** הנזכרים למעלה ועל זאת סמך יתדותיו, ודפח"ח.

[ח]

הרב חיים שלמה לערנער = בגליון קמח (מי יודע אות ב') בנוגע הנחת תפילין בהתחלת התפלה, כן מצאתי באמרי פינחס (שער סדר היום אות נ"ה) שהרה"ק **רבי רפאל [מבערשאד]** הקפיד לומר פרשת התמיד והקטורת בתפילין, עי"ש, ובשם **הבעש"ט** שעכ"פ יאמר לעולם יהא אדם וכו' וקר"ש קטנה עם התפילין.

[ט]

הרב יוסף ווייס = הערות אחדות לגליון קמ"ח:

א - ב'מי יודע' (אות א') שאל מה הפירוש של 'היום יום א' בא ג' סיון', וכתב שם שלכאוי הכונה שהוא יום י' **סיון כמספר 'בא ג''** (10). מעניין לציין שלפי המדרשים אכן נולד ג' ביום י' לחודש (י"א בחודש תשרי וי"א בח' חשוון). ואולי גם את זאת רמזה לאה אמנו באמרה **'בא ג' כמספר י'**.

ב - ב'מי יודע' (אות ב'), בענין הנחת תפילין לפני ברכות השחר. מה שידוע בשם **האר"י הק'** להניח דוקא לפני אמירת 'לעולם יהא אדם', דבר זה מובא גם בשם **הבעש"ט ב'אמרי פינחס'** (שער סדר היום אות נ"ה) וז"ל: הקפיד [מוהר"ר **רפאל מבערשיד** ז"ל] להניח תפילין עכ"פ קודם 'לעולם יהא אדם', **כדי שלא יאמר אפי' ק"ש קטנה בלא תפילין. בשם הבעש"ט**. עכ"ל. אך להניח לפני ברכות השחר לא מצאתי בשם **הבעש"ט** רק בשם אחרים. והם: **ב'מאסף לכל המחנות'** (סע"ק כ"ט) בשם **הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב** זי"ע, ובספה"ק **'דברי יצחק'** לזקה"ק מסוואליווע זי"ע בשם רבו **הרה"ק 'שר שלום' מבעלזא** זי"ע.

תקופה ארוכה היה הגר"ר פיינשטיין מצטרף לסעודות אלו והישיבה יחד עם הבחורים החסידיים נעמה לו מאוד. פעם שמע אחד מהם מספר **שהבעש"ט** עשה פעם עליית נשמה ונפגש עם **הרמב"ם** זי"ע וחלק עליו בדבר הלכה ואחר משא ומתן קיבל **הרמב"ם** את דעת **הבעש"ט**, ואז ביקש **הבעש"ט מהרמב"ם** שאם כדבריו הוא ימחול נא למחוק ההלכה מספרו, ואכן **הרמב"ם** מחק את ההלכה מספרו. והגר"ר שלא בא מבית חסידי, התפלל והשתומם מאוד על סיפור מסוג זה הנראה תלוש מהמציאות, ועד כדי כך חרה לו הדבר עד שהחליט שמעתה לא ישתתף יותר בסעודות המלווה מלכה. הוא נכנס לבית המדרש וכדי להוציא הדברים מלבו ניגש לסטענדר ללמוד, ומבלי משים פתח את ספר **היד החזקה להרמב"ם** והנה בדיוק נפתח לפניו **ספר המדע** בהלכות תלמוד תורה (פרק ז') ולגודל השתוממותו ופליאתו הבחין שלאחר הלכה ז' נמצאת הלכה ט' ואילו הלכה ח' אינה מופיעה כלל, בדקו וחקרו בכל דפוסי **הרמב"ם** ולא נמצא כל הסבר לדבר, אין זאת, הסיק הגר"ר מכך אלא שמשמים רמזו לו על אמיתות העובדה ששמע, ויהי לפלא.

בגליון **יין ישן** (גליון נ"ג) הביא עובדא זו בשם כ"ק האדמו"ר מסאסוב שליט"א כפי ששמעו ממקור נאמן.

[ג] שם (אות ה'), על אודות שם אביו של הרה"ק **רבי מרדכי דוד מדאמבראווא. בהסכמת הרה"ק מדאמבראווא** לספה"ק **עבודת ישראל** חתם עצמו בשם **מרדכי דוד בהרב הצדיק מו' צבי הירש**. הרי ברור שזה היה שם אביו. ובענין שם אביו של **הרש"ש**, כן כתבו כל כותבי קורות חייו ששמו היה **יצחק**.

[ה]

הרב לוי מונדשיין = בנוגע לאמירת שמו"ת ללא הפסקה המובא בגליון קמח (**מי יודע אות ח'**) באמצע שמעתי ראייה מעניינת להנהגה זו מ"מעשה רב".

שמעתי מהמשפיע המפורסם הגה"ח ר' מנחם זאב הלוי גרינגלאז ע"ה, על אודות הרה"ג הרה"ח ר' אברהם לנדא נ"ע רב העיר זעמבין, מחסידיהם הגדולים של כ"ק **אדמו"ר הצ"צ נ"ע ובנו כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע**. שהיה מנהגו בקודש לומר שמו"ת בערב שבת קודש והקפיד שלא להפסיק באמצע אמירתם. אך מכיוון ששימש כמרא דאתרא ובעש"ק היה שכיח שבאים בשאלות כשרות העוף וכיו"ב, קרה והיה נשאל שאלות בעת אמירתו שמו"ת, ומכיון שהפסיק כדי לענות לשואלים היה חוזר שוב לראש הפרשה. והיו פעמים שהיה חוזר בעש"ק כו"כ פעמים על חלקים מהפרשה עד שאמרה מהחל ועד כלה ללא הפסק. אחרי זה ראיתי שגם הגה"ח ר' מרדכי פערלאו ע"ה מביא זאת בספרו **"לקוטי סיפורים"** בשם המשפיע מליובאוויטש רבי שמואל גרונם אסתרמן ע"ה.

[ו]

הרב ש. פוקס = הנה על מה ששאלו בגליון קמ"ח (מי יודע אות ח') על מה החמירו בהפסק בשמו"ת יותר מהפסק בתפילה, מצאתי שכבר דן שאלה זו בספר **מצווה ועושה** (ח"ב עמוד רי"ג), להרה"ג ר' שמואל דוד הכהן פריעדמאן שליט"א, והביאה גם בזמירות **שירין ורחשין** (עמוד מ"ז), וז"ל:

"ושמעתי שיחה נאה מפי שארי הגאון הצדיק המפורסם **רבי רפאל זילבער** זצלה"ה בעל שו"ת **מרפא לנפש**, על מה שמצינו שהחמירו כ"כ לאסור להפסיק בדיבור באמצע קריאת שמו"ת, ולכאורה היכן מצינו כזאת שיהי' אסור להפסיק באמצע, דבכל מקום מצינו בפוסקים איסור להפסיק באמצע ברכה כגון פסוקי דזמרה שהוא בין ברוך שאמר שהוא ברכה שלפניי לשתבח שהיא ברכה שלאחריה, אבל למה יהא אסור להפסיק כשקורין שמו"ת שאינה טעונה ברכה.

ואמר הוא ז"ל טעם נחמד, דהנה מצינו שאמרו חז"ל (ברכות ה, ב) שסגולת המשלים פרשיותיו עם הצבור שמו"ת היא שמאריכין לו

'נחלתנו' - קנ"ד

ג - ב'מי יודע' (אות ג') בענין הכינוי 'ברכת הלבנה'. בספה"ק 'תולדות יעקב יוסף' פר' נשא (עמוד תעז במהדורת ירושלים תשל"ג) מזכיר ג"כ בתו"ד 'ברכת הלבנה'. וכן בספה"ק 'בני יששכר' (מאמרי ראש חודש מאמר ד') הוא 'מאמר ברכת הלבנה' ומכנהו שוב בתוך המאמר בשם 'ברכת הלבנה'. וכן בספרו הק' 'דרך פקודיך' (מ"ע ד' אות י' בהערה אות א').

ד - ב'מי יודע' (אות ו') שאל על אודות 'ספר הרפואות'. אצל אדמו"רי בית טשערנאביל ידוע ומקובל שלהרה"ק המגיד מטשערנאביל זי"ע היה ספר כזה בו נכתבו סגולות ורפואות רבות לכל מיני חולי ומדוה. מסופר, שלאחר פטירתו של המגיד הק' מטשערנאביל, הסכימו ביניהם כל האחים ליתן את ספר הרפואות לאחיהם הרה"ק ר' משה מקאריסטשוב זי"ע, כי נהג לעשות עצמו כיבטלן וברוב ענוותנותו לא רצה להנהיג עדה, וחשבו שע"י שיהי' בידו ספר זה יגיעו אליו החולים למצוא מזור ומרפא לתחלואיהם. אבל למעשה כשהגיע חולה אחד להרה"ק ר' משה זי"ע והשיח את לבו על מחלתו, קרע הרה"ק מהספר את הדף שמדבר על אותו מחלה, ונתנו לחולה. וכך כעבור תקופה קצרה לא נשאר מאומה מהספר הזה.

ה - ב'מי יודע' (אות ז') שאל האם הרה"ק ר' ברוך מקאסוב היה תלמיד הבעש"ט הק'. עיין ספר 'ראש בני ישראל' (עמוד קנ"ב) שדן בכך באריכות, ואעתיק קיצור הדברים. אין שום ראיה או הוכחה לומר שהיה מתלמידי הבעש"ט, ואפי' לומר שהיה מתלמידי תלמידי. אך רק בספריו משמע שהיה תלמיד תלמידי הבעש"ט. (ע"י מ'לצ' אש' ו'כתר מלכות'). אך לפי שהבעש"ט הק' דר תקופה בעיר קיטוב הסמוכה לקאסוב, לכן מסתבר לומר ששם זכה להכירו, ובפרט שדודו של ר"ב הרה"ק ר' משה מקיטוב זצוק"ל היה שם מקורב ותלמיד [חבר] להבעש"ט הק'. ועוד מביא שם שבספר 'מגילות קאסאוו' (עמ' 12 – 15) כתב ג"כ שרבי ברוך היה תלמיד הבעש"ט הק'. ע"כ.

בספר 'סדר הדורות מתלמידי הבעש"ט' (לבוש תר"מ), ברשימת הצדיקים שהיו בימי המגיד ממעזריטש אך לא נחשבו מתלמידיו, כותב את שם רבינו, וכותב עליו שהיה תלמיד הרמ"מ מוויטעפסק, וגם היה ימים אחדים (!) במחיצתו של הרמ"מ מפרימישלאן זי"ע. [ועי' בקובץ 'נחלת צבי' קו' י"ח עמ' מא הע' כח].

ו - ב'מי יודע' (אות ח') תמה על ענין קריאת שמו"ת בלי הפסק היתכן שעדיף מק"ש. ולא אבין את תמיהתו. האם לא ידע לחלק בין 'הלכה' לענין ומנהג? כמו שהתחיל בעצמו את דבריו 'מנהג רבי', ומנהג זה נובע מקדושי עליון שהיו להם בזה ענינים גבוהים ונשגבים על דרך פרד"ס. ועי"פ הענין שהיה להם בזה, הקפידו בכל ענין ובכל אופן, עד כדי כך שאם מפסיקים באמצע, אז [אם הוא במדרגה הזאת ויש לו פנאי לחזור ולקרוא שוב שמו"ת] יחזור ויקרא. ואכן מצינו בעלי מדרגה שנהגו כן. ועל כן האם יש לתמונה ולהשוות בין שמו"ת לק"ש? [ויפה עשו הכותבים (בגליון קמט) שאכן ביארו וביררו מה הענין בזה].

ז - בענין מה שדנו בגליון קמז (מי יודע אות ב') במש"כ בעל 'אמרי יהודה' מברעזאן זי"ע בנוגע ההנהגות. עי' ב'מלכי בקודש' (עמ' רצ"ז) בהערה שמביא בשם הרה"ק מציעשנוב זי"ע שידוע ומקובל אצלו שכמעט כל הנהגות הצדיקים מתלמידי הבעש"ט, הן מרביותיהם ה"ה הבעש"ט הק' והמגיד ממעזריטש והמגיד מזלאטשוב זי"ע. ולכן אפשר להבחין שכל ההנהגות הן פחות או יותר אותם ענינים בשינויים קלים ובנוסחאות שונות שכל תלמיד כתב מסתמא לעצמו ממה ששמע מרבו. ע"כ. אחד מהמעירים בגליון האחרון טען שע"כ צ"ל שנשתרבה ט"ס באמרי יהודה. יש לזכור שהרה"ק מברעזאן היה חתן נינו של המגיד מזלאטשוב זי"ע [חתן ר' יואל משאץ ב"ר חיים מסאטינוב [ח"ר דוד מסטעפאן (?)] ב"ר יוסף מיאמפלס בן המגיד מזלאטשוב זי"ע] ומאד מסתבר לומר שידע בבירור שמקורן מזקנו המגיד הק' מזלאטשוב זי"ע.

ח - בענין אמירת 'א גוטן ערב שבת' שיצא עליו הקצף בגליון קמח ע"ש שכתב עליו אחד מהכותבים שי"אן לה שום משמעות' ושיצריך לשרש הדבר'. ואני בעניי תמתי ע"ז מאוד, למה צריך לשרש הדבר? מה כ"כ רע באיחול ברכה מיוחדת ליום ערש"ק? (חוץ מזה שברור כמשי"כ בגליון הנ"ל בהע' ט' אות ג' שהוא איחול להיום במקום לומר א גוטן טאג, ולא שהכוונה לאחל לשבת ומוסיפים 'ערב' לחינם. ודפח"ח). והרי אי' במכילתא (פרשה ז') פר' יתרו עה"פ (שמות כ, ח) 'זכור את יום השבת לקדשו' וז"ל: ר' יצחק אומר לא תהא מונה כדרך שאחרים מונין אלא תהא מונה לשם שבת. עכ"ל. וביאר הרמב"ן (עה"ת שם) את הדברים וז"ל: ופירושה, שהגוים מונין ימי השבוע לשם הימים עצמן, יקראו לכל יום שם בפני עצמו, או על שמות המשרתים כנוצרים, או שמות אחרים שיקראו להם, וישראל מונים כל הימים לשם שבת, אחד בשבת, שני בשבת, כי זו מן המצוה שנצטוו בו לזכור תמיד בכל יום. עכ"ל. ועי"פ הדברים האלה יש לתמונה על העולם למה אין רגיל על לשוננו למנות ולכנות את הימים ע"ש שבת. ולכה"פ פעם בשבוע כשמקיימים דבר זה ואומרים 'א גוטן ערב שבת' בודאי שאין לשרש זאת. ודי בזה.

ט - בגליון קמט (תגובה אות ג') כתב הפירוש על הקטע 'אז רוב ניסים' וכו' והוא אכן מבעל 'לב שמח'. והענין השני שם בשם 'אחד מהצדיקים' הוא בשם הרה"ק רבי יודא צבי מראזלא זי"ע. ומש"כ בהמשך בענין 'שבת צו נאכטס', דבר זה נידון כבר באריכות ב'נחלתנו' מגלי קל [הידעת אות א'] והלאה.

י - בגלי קמט (תגובה אות יד סעיף א') טען ש'לכאורה' א"א לומר שהספר 'צמח ה' לצבי' נדפס לאחר שנת תקע"ט, כיון שישנה עליו הסכמת הרה"ק ר' ישראל מפיקוב זי"ע שנפטר בשנת תקע"ט. לענ"ד אינו מוכרח וכבר מצאנו כמ"פ שספר נדפס עם הסכמה שנתקבלה שנים אחדות לפני ההדפסה, רק ממה שנכתב מעל ההסכמה על שמו 'נ"י' מזה רואים שעדיין היה בין החיים (עכ"פ קרוב מאד לזמן הדפוס).

[י]

הרב אהרן מושקוביץ = [א] בגליון הקודם נשאלו הקוראים איך התבטלו תלמידי הבעש"ט לפני שנתגלה. וכאן הקורא עומד משתאה. האם היו לו לבעש"ט תלמידים קודם שנתגלה? הרי מהספר 'שבחי הבעש"ט' עולה שלא היו לו תלמידים כלל קודם שנתגלה, אם כן מה מקום לתמיהה זו.

[ב] גליון קמח (מי יודע אות ד') על אודות הסיפור של הבעש"ט עם הרמב"ם. שמעתי סיפור זה מהדומ"ץ הרב שלום ווידער שיט"א מירושלים וכו' כבר מובא לעיל אות ד' ע"ש.

[ג] גליון קמט (מי יודע אות ג') אודות מ"ש הדרכי חיים שכל הנהגות העולם נועדו לזווג זיווגים. מתאמרא אמרה בבי מדרשא משמיה דהגר"ח מוואלאזין שכל המלחמה בין הרוסים לצרפתים (בימי נפוליון) היתה מפני שחייל צרפתי שלחם ברוסיה מצא שם את זיווגו שהכריזו עליו מ' יום קודם שנולד. וראה עוד בראשית רבה (פר' ויצא סח, ד) "מִטְרֹנָה שְׁאַלָה אֶת רַבִּי יוֹסִי בֶר רַחֲמֵי אֱמָרָה לֹא לְכַמָּה יָמִים בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, אֱמָר לָהּ לְשֵׁשֶׁת יָמִים, כְּדָתִיב (שמות כ, יא): כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. אֱמָרָה לֹא מֶה הוּא עוֹשֶׂה מְאוֹתָהּ שְׁעָה וְעַד עֶקְשׁוֹ, אֱמָר לָהּ, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב וּמְזַוֵּג זְוֹגִים, בְּתוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי".

יתר תגובות שקבלנו

יתפרסמו בגליונות הבאים אי"ה

לעילוי נשמת

האשה החשובה מרת בריינדיל לאה שפירא ע"ה
נפטרה בשם טוב ביום ז' אדר ראשון תשע"א
ת. נ. צ. ב. ה.

נחלתנו' - קנ/ה